

Het jaar 1574

3 februari 1574 – Hommel fasceel en andere schulden - SAP 244

Swondaeghs den derden February xvc lxxiiij

Adriaen van Pouckes es ghecondempneert te betaelene **Willem de Rycke** de nombre twyntich halfve daelders van xxxij schele tstuck van beloofde schult over de leverynghe van twee duysend hommele gheghroot ende de costen ter erfve

Gadifer Wyts es ghecondempneert te betaelen twyntich pond zeven schele twee deniers grooten van hommele ende de costen an eenen **Gillis Baes** volghende de sceduulle gheghroot eodem

Zaterdag 6 februari 1574 – Hommel, faseel en andere schulden – SAP 244

Willem vander Gheys es ghecondempneert te betaelen **Abel van Ameele** de somme van xiiij ponden comende van coopen ende fasceelen te betaelene te paesschen en es ghecondempneert xvc lxxiiij ende inde costen – ghegroot ter ferve – *De zelfde dag worden nog vier uitspraken genoteerd omtrent wollen bayen en nog één rond de hop.*

Jan Roels filius Pieter es ghecondempneert te betalene **Nicasen de Buckere** de somme van dertien ponden grooten van hommele gherekent ende derveren ende costen eodem

Den selven Roels es ghecondempneert te betalene **den coster van Sinte Bertins** de somme van xij pond parisis over niet betaelt te hebben den voornoemde Buckere tsijnen daeghe – Eodem

Meester **Mathys Clays** es gecondempneert te betaelene meester **Willem van Pitte** de somme xvi pond parisis van eenen keure ghe-eed aen op den selven meester Mathys – ghegroot eodem

Swonsdaeghs den xiden van sporcle xvc lxxiiij

Cornelis Stilte es ghecondempneert te betaelene **Ghelein Stalin** de somme van xxiiij pond een schele grooten vlaemsch van hommele ende de costen - Ghekent ende gherooden ter ferve

13 februari

Mathys van Hondschoote es ghecondempneert te betaelene **Clays deCrock** de somme van xxx pond parisis van houdenesse van eenen kinde ghegroot eodem

3 maart 1574

Rogier van Ghendt es gehcondempneert te betalene **Franchois Hancx** de somme vna drieentwintich ponden x schele grooten payment in ponden grooten van hommele – ghegroot ende costen ter ferve

7 februari 1574 – Noordstraat – Halmen –

Willem van Beveren heift ghecocht

jeghens **Pieter Vander Coutter ende Jackemyn** zyn wyff tderde van een behuusde hoofsteede, erffe ende cathelen, - moertelvast, naeghelvast -

staende up de **Noortstraete** daer den voornoemde Willem nu woendt

metter nort ende de zuudtzyde **Gillis Cruus** – metten westzyde de straete ghelaest in een grepe sjaers de heere

Omme de somme van xxxiiij pond grooten ende twee witte fyne bayen elck xl elle lanck gheret ghelt

X schele te godtspennynck

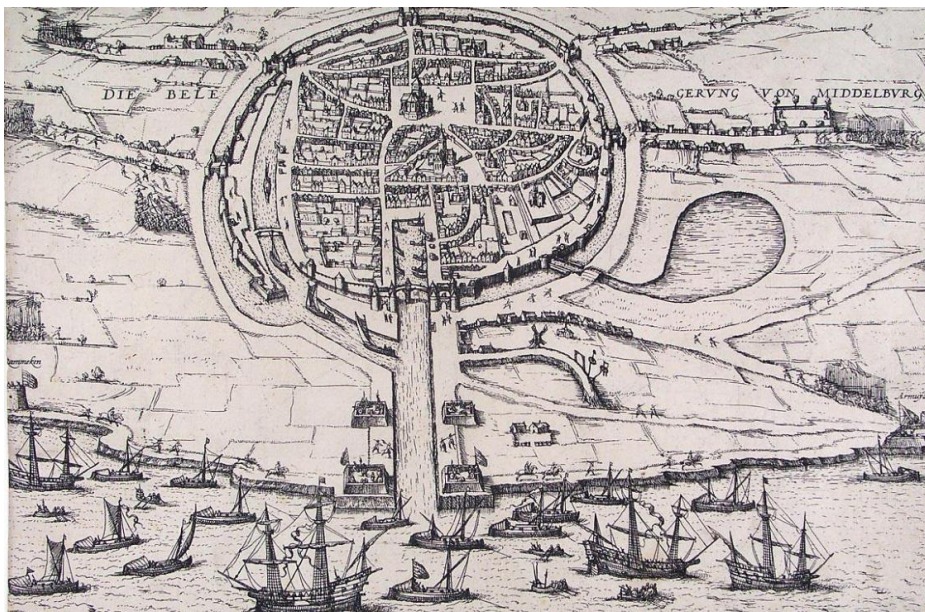
Xx schele parisis te lyfcoope

15 februari 1574 – Een zeer groote benauwtheyd - Augustyn van Hermelghem

Op den 15^{sten} **van Sporkele 1574**, zoo wasser justicie gedaen by **Geleyn Everaert**, provost, op eenen maendag, ende daer was gesteld voor den noene eene leere in het gerechte voor het Besant, en daer was gebrocht twee pacienten, en den eenen was van Dickebusch en den anderen van Westouteren, en hadde gelopen op den landtsman en geweld gedaen, en waren den eenen naer den anderen gerecht, met te coorde aen het gerechte voorzeyd, by den officier van den provost; en daer was een schavot gesteld voor de vangenisse, en daer was op gesteld eenen, genaempt Roevere in de wandelinghe, met een strop aen zynen hals en gegeselt en gebannen Ontrent dezen tijd, zoo was **zeer groote benauwtheyd** onder den gemeenen man, want het was **zeer groote dierte**, want de zee bleef altydts gesloten, en den Prince was gekomen tot **Vlyssinge** met zyne macht om **Middelburch** te beletten het victaillierene, want men groot opstel gemaect heeft tot Antwerpen en tot **Bergen-op-Zoom**, maer den nieuwen Gouverneur groot devoir dede toe dien, maer daer waren eenige schepen van de Guesen afgesmeten tot groot achterdeel van die van Middelburch en waren van Bergen-op-Zoom; Godt deet 't wel gaen.

Ontrent vastenavond, 't welke was **den 23 van sporkele**, acht dagen daer vooren, zoo was. zoo was Middelburch aen den prince van Oranjen overgegeven, behoudens lijf en goed, en de soldaten, de welke daer in lagen, die waren uytgelaten zonder eenige schade met hun gewerre, en daer was groote vreesse met alle het landt, want ons soldaten van Ypre, de helft trock naer Nieuwpoort om daer te gaen liggen.

Op den 10^{sten} **van maerte**, 't welke was op den lasten dag van de Yper-maerct, zoo wasser een plaacet uytgeroepen by den nieuwen Gouverneur, dat men **alle coorn en alle manieren van granen zoude moeten desschen** en bringen naer de stede bin 10 dagen naer deze voorzeyde uytroepinge, op groote correctie, en indien 't geveiele dat 'er vyanden kwamen in het landt, dat men alle muelens de yseren zoude uyt weirren en noch meer andere zaken, en de Ypermaert vergink redelijk naer den tijd, en men hielter zeer groote en stercke wachte bin der stede by nachte en by dage



21 februari 1574 –
Overgave
Middelburg

In de 'Nieuwen
Gentschen almanac
voor het jaer ons
Heere Jesu Christi
M. DCC.XL.III
schrijft Philips
Lanberge:
Den 21 febraury
gaven de
Spaignaerden tot
den uystersten noodt
gebracht zynde, de

stadt Middelburg over aen de Geusen voor den Prins van Oraison, die nu opentlyck den oorlog voerde tegen den Konng van Spaignien. De Geestelycke trocken daer uyt met al 't onse sy konden mede draegen.

1 maart 1574 – De Distelbilck - – SAP 365 – folio 32

Jan Broudou

heeft ghecochte jehens **Nicolays van Langhemeersch** als procureur van Joncheer **Nicolays Danes ende joncvrouwe Jaene Schrolynck** zijn wettelicke ghesellenede – xi linnen xxx roeden landts, emmers de plecke zoo die ghelegghen es, genampt **de Distelbilck**, ligghende inden **Eeckhouck**, streckende van zuuden op de steenwech, van noorden de Papelanghemeersch, van westen het landt van Lauwys vande Goesteene, van oosten Ghelin Moeraert...

1 maart 1574 – Halmen – SAP 365 – Ieperdam cutter

Christiaen de Ricke

heeft ghecocht jehens **Jasper Maes ende Jaekemynde** zyn wyff een behuude hoofsteede, een camer weesende metgaders de erffe zoo die afgepaelt is up de **Ipperdamcutter** daer de voornoemde Christiaen nu woendt ghereserveert txxvijde deel inde erffe ende catheelen toebehoorende **Jacob Maes** metter oostzyde de cooper – de westzyde den voornoemde vercoopere – tzuut up de strate – ghelast in cotterrente den here Omme de somme van xxij tich pondt vj schele viij sous grooten vlams te betaelene ij pondt grooten ghereet ende xvj ponden vj schele viijgrooten te weseghelde te zynnen laesten ende die oppe te legghen bynnen drie jaeren naer den alm sonder croos de kinders ende hoirs van Jan Byese ende de reste totter vulle beaelinghe by dertich ponden grooten sjaers – Ij schele parisis te godspenninck ende viij pond parisis te lyfcoope ten laeste vande livere Ghealmpt den eersten in maerte 73

4 maart 1574 - Pauwel Heindericx

De geusen in Hollant ende Zeelant, onlanx eenige plaetsen ingenomen hebbende, deden **Requesens**, om te beletten dat ze voortganck soudon connen geven aen hunlieden genomen opsetten, alle de leenmannen opdagen, danof sijne brieven bestelt wierden den 4de maerte 1574. By geseyde letteren bevoel hy, dat alle de leenhouders, behoorlick uutgerust, ten oorlogh moesten trecken, op verbeurte van hunne leenen voor de gone die in gebreecke soudon blijven. Desen oproepe verweckte groote ontsteltenisse midts sulcx maer en geschiet in uutersten noode.

8 maart 1574 – **Het general pardon** – Van Meerbeeck

Van Meerbeeck schrijft dat dit jaer ‘ wierdt verconciht ende vutgheroepen het general pardoen dat den coninck vuyt Spaignen ghesonden hadde, ende bevolen hier in ‘t Nederlandt te vercondighen. Het inhoudt van dit was:
Dat het een iegelijc kennelijck ghenoech was,

wat beroerten in dese Nederlanden geschiet waren zedert het jaer 1566 tot desen tijt,
 van welcke eenighe ondersaten oorsake ende autheurs geweest hadden,
 welcke achter rugge stellende de vreesse Godts ende verlatennde de catholijcke religie ende
 hen ghescheyden vande ghehoorsaemheyt ende gheworpen uyt den choot van onse Moeder de
 Heilige Catholijcke Roomsche kercke, ende niet passende op den eet getrouwicheyt,
 gehoorzaamheyt, belofte ende onderworpinghe –
 met welcke sy verbonden waeren aen hunnen natuerlijcken heere ende prince –
 tegen sijne majesteyt waren opghestaen –
 niet achterlatende iet dat dienen conde om hunne vermetelijckheyt te volbrengen,
 ende om dit beter te werke te brengen - hadden sy tot hunne secte ende ongeloove ghebrocht
 het ghemeyn volc ende tot dien eynde genomen de wapens ende alsoo gebruyckt alle
 manieren van moetwille, van rooven, dootslaen en kerckrooven.
 Ende hoe wel de saken in desen state ghestelt waren en hadde syne majesteyt in geen
 ghebreke geweest te doen 't ghene sijn officie aenghinck, -
 nochants en hadde al 'tselve niet ghelopen om te verhoeden dat de saken niet verloren en
 gingen. –
 Waerom sijne majesteyt om de saken wederom te brengen op haeren eersten staete,
 als oock om rekeninge te geven vande sorge, vande glorie Godts ende vande Heilig Roomsche
 catholijcke kercke,
 vande welcke hy betuycht ende bekendt te zijn een waerachtich ende getrouw kindt,
 ende om te behouden syne autoriteyt,
 hy hadde bedwongen gheweest de wapenen inde handt te nemen ende met de selven
 d'ondersaten ghebrocht tot d'eerste ghehoorsaemheyt ende het lant ghestelt in ruste ende
 vrede.
 Ende zynde de saken in soodanighen staete –
 hadde sijne majesteyt door sijne ingheboren saechtmoedigheyt - ghepeyst hem t'onthouden
 van alle exemplaere bitterheyt en straffinge – diemen de selve wederspanninghe behoorde
 aengedaen te hebben.
 Maer om dat 't selve seer aengaet onse regeringhe – seydt hy – noch d'eerbiedinghe – die wy
 behooren te hebben tot de glorie Godts,
 ende ooc dat het noodigh was te verstercken onse wedergekregen autoriteyt,
 ende ooc om dat soodanige voosheden vereyschten eenige exemplaere straffinge,
 hebben wy bedwongen geweest eerste bevelen aen onsen gouverneur die alsdoen onse
 landden regeerde, dat hy straffelijcken soude castijden eenige sonderlinge hoofden vande
 wederspanningheyt, -
 maer nochtans met soodanige maticheyt, -
 dat hoe wel het ghetal der misdadiger ontallijck was, hy het uysterste recht neit en soude
 gebruycken.
 Maer hoe groot de voorsheydt van dit volc was – heeft men claerlijcken konnen bekennen uyt
 dien, dat alsoo zijnde dese landen ghestelt in stilte ende ruste, -
 ende zijnde eenige vande misdadige gestraft – ghelijck sy wel verdient hadden –
 siet soo hebben eenighe die uyt den lande gevlucht waeren, vergadert eenen legher, -
 ende aenghevallen onse landen, alsoo dat wy bedwongen zijn gheweest de wapenen wederom
 aen te nemen – ende door de selve de landen werderom in vrede te stellen.
 Ende ons dunckende dat het wederom tijt was om onse ondersaaten wederom te versekeren
 ende te ontslaen van alle vreesse van straffinge – die sy om hun misdaden verdient hadden –
 Hebben wy ons wederom gekeert tot onse genade, tot welcke wy uyt de natueren geneghen
 zijn ende hebben in 't jaer 1572 – doen vercondighen een gemeyn pardoen oft vergeven aen
 een ieghelijc – uytghenomen eenighe – die om eenighe sodnerlinghe misdaden neit en
 verdienden dese onse gratie – die wij uytdruckelijc stelden in het selve pardoen.

Maer wat profijt deden wij hier mede?

Wie en weet neit 'tghene dat in dese onse landen gescheidde in 't jaer 1572?

Want die sele oproereighe hen betrouwende op hunnen hooghmoet ende moedtwille zijn wederom met eenen geweldigen lege opgekomen op de palen van onse landen – onder hunne macht brengende veel steden, eenige met ghewelt innemende ende van andere ontboden zijnde.

Alsoo dat wij wederom bedwongen zijn gheweest om den vyant te verdrijven uyt onse landen aen t nemen veel peerdevolck ende voetvolck voor gewelt vande welcke de uytmenenste stede wederom gekomen zijn onder onse macht.

Ende aenghesien het wel reden is, dat wij om alle 'tene voorseit is – souden gestoort zijn – alsoo datmen neit en behoroe achterghelaten te hebben de rechterlijcke strengicheydt om tegen de selve voorts te varen, nochtans opsicht hebbende – niet sonder onse groote droefheydt ende medelijden – vande allenden, ongevallen van dese onse landen ende bemercknede dat daer geen eynde en is in 't stelve eertijts seer florerende ende geluckige landen van branden, rooven, bedervinge ende ten laetsten eene verwoesigne, veroorsaect voor't vertrec ende vluchte vande gene die verbaest zijnde vande straffinge, die sy weisten dat sy verdient heben oft van eenigh ander perijckel, dat hen op gene plaetse versekert en laet, ende noch bemerckende dat den coophandel ende neeringhe vande selve landen soo vermindert is door vreesse van het ongeval, dat daer ontbreken de nootsaeklijke dingen ende siende ooc dat den voorspoedt - rijckdom, ruste, vrede – voor welcke het Nederlant plach te floreren ende gheluckich gheneomt te worden zijn gecomen tot aermoede, ongeval, allende ende benautheyt ended at veel onse ondersaten wanckelbaer zijn inde ghetrouwicheydt die sij ons, als hunnen naturelijcken Prince ende Heere schuldich zijn, blijvende nochtans stantvastich in 't gheloove vande Heylighe Roomsche kercke, waerom sy vande wederspanninge, die alreede van't selve afgeweken zijn, seer beschadicht worden.

Om van alle saken te brengen op sijnen ouden voet ende onse ondersaten tot hunnen eersten voorspoet ende op dat sy te geringer souden aanveerden de gratie ende liefde die wij hen – als't reden is – hebben gedragen ende dat d'ondersaten altoos souden vertoonen de selve getrouwicheyt ende goetherticheyt tot onswaerts met welcke sy eertijds onse voorouders hebben gehoorsaem geweest ende ghedient –

ende insgelijcx op dat wy souden verclaren ghedachtich te wesen d'anspreckelijke bermherticheydt, met welcke onsen seer bermhertigen Godt opheft ende stiert de sondaren die vande sonden hen tot leetwesen geven ended at wy getuygenisse geven souden aende werelt vande selve bermherticheyt – die Godt selve aen een ieghelijc bevolen heft – ende sonderlinghe aende coningen ende prince –

Ick segghe vande selve daer onse bermherticheyt ende waerachtich beelt af is –

ende ten lesten op dat de gene die hen tot dese beroeringhen ghegheven hebben – niet door voosheyt ende gheweken zyn van hunne gedienslicheit –

oft door valsch wijsmaken oft door gewelt oft vreesse gedwonen oft verblint door onwetentheydt oft eenige menschelijcke krancheydt – de selve souden ghedachtich wesen –

hebbende wy gehadt het advys van onse raet ende daer na van onsen seer lieven neve Loys de Requensences – groot commanduer van Castilien - Bewaerder vande orden van Sint Jacob – capiteyn general ende gouverneur van onse Nederlanden –

ordineren ende geven wy gratie ende verghevenisse in het ghemeyn –

op dat niemant genootsaecht en zy een ieghelijck in besonder te verhaelen ende niemandt bedwonghen en worde sijne sake in het besonder te segghen –

aen alle staten – steden – vlekken – geselschappen – ghemeynten – broederschappen ende gheslachten inde welcke hen vinden de ingeboorne van onse Nederlanden vereenight oft ghevoecht in't ghemeyn oft in 'tbesonder – van alle 't gene dat voor beroerte – oproer –

afwycken – wederspannicheydt – dieverije – rooverije – geweld oft door eenighe andere maniere van misdate – die onder dese misdaden – dolinghe – voorseit zoude mogen begrepen zijn van ‘t jaer 1566 tot de daghe vande vercondinge van dit pardoen toe – soudou moghen ghedaen wesen met raet oft daet oft tegen de religie oft tegen den ghemenen vrede.

Wy vergeven alle lijfvelijcke – straffelijcke – criminele – civile – geltboeten – confiscatien, ende ten lesten alle andere sake begrepen onder de voorseide misdaden oft dat eenige gelijckenisse der selver heeft – tzy wet ofte placcaet dat orozaeke soude moghen hebben van hun misdate.

Wy ontsaen die ende houden hen voor ontslagen ende vry inder eeuwicheyt van alle misdaden ende van alle het ghene onder sulcken name ghedaen kan zijn, alsoo dat niemand de selve beschuldighen noch in rechte reopen en mach – noch in’t besondere – noch onder den name van de magistraet – die het selve door last van officie soude willen doen – noch van onsen fiscael – noch procureur criminal ende indien iemandt ter oorsaken van dien iet hadde geroert ofte wilde roeren – die legghen wy op een eeuwich swijghen.

Bevelende aenden Gouverneur ende aende voroseide landen – ende alle andere – dat soe Langhe hy daer zyn sal met onse autoriteyt ene noch aen onsen raet ende alle onse magistrate soe vande landen als vande steden ende vleckten in het besondere – ende ten laetsten aen alle rechteren ende officieren – dat niemant van hen in eht recht en roere vande voroseyde misdaden – noch oock toe en late die ghedaen te worden ende indien hem iemandt vervoorderde “t selve te doen – bevelen wy op een nieuwe – dat daer niet af vermaendt en worde – noch ondersoeck gedaen – noch process af gemaect en worde – oft eenighe meoyte en doet – noch in’t openbaer – noch in’t heymelijck.

Ende ten lesten ontfangen wy in gratien alle de gene, die des emisdden worden opgheleydt ende stellen die in hunnen eersten state – soo wel hen als hunne kidneren ende nakomeren blijvende in goeden name ende faem – van hen weirende alle lasteringe van oneere – die sy soudou moghen door dese misdaden verdient hebben – al oft sy noyt en hadden misdaen – niemant uytnemende oft uytsluytende van dese onse gratie –

‘t en ware de ghene die wy om hunne uytnemende voosheydt hebben willen in het besonder uyt nemen – welcker mannen in’t besondere sullen worden uytghenomen ende uytgestoten – daer en tusschen vergevende – te niet doende – ontslaende alle de misdaden van alle andere – ‘t en ware hunne namen in’t besonder in dese gratie uytghedruckt waren.

Ende op dat dese onse meyninghe een ieghelijck kennelijck soude zijn, soo sullen alle de gene die in eenige dolinge van ‘t waerachtich gheloove ende religie gevallen zijn – oft hem in eeniger manieren afghescheyden – afghedeelt van ‘t oprecht ende catholijck gheloove van onse moeder de Heilige Kercke – onderhout ende die bevonden sullen worden geweken te zijn van de ghehoorsaemheydt der selver – gehouden zijn met een waerachtich leetwesen – oprecht herte – ende vast voornemen te verworpen ende af te leggen hunne sonden ende dolingen inden schoot van onse Moeder de Heilige Roomsche Catholijcke kercke – verwervende absolutie van sonden en boeten – daer sy in vervallen waren vande dienaeren end commissarissen die daer toe vande selve heilige kercke geauthoriseert sullen zijn – onderhoudende – volgende ende volherdende in ‘t catholijck ende oprecht geloove dat de selve Catholijcke kercke bekent ende onerhoudt.

Maer wy en willen niet dat dese onse groote gratie te passe sal komen den genen die dit sullen weygeren te doen oft bevonden zijn sulcx te weygeren.

Maer soo eel aengaet de bemuerde steden, casteelen ende vleckten ende insghelijcx persoonen, die ter wijlen dat men dese tegenwoordige sal vercondighen – sy zijn inde wederspannicheydt ende oorloge –

ordineren wy dat inghevalle die bi!nnen twee maenden na de vercondigne der selver comen tot hunnen dienst ende hen stellen onder onsen wille – biddende om vergiffenisse ende gratie – sy ooc sullen ontvangen worden onder ‘tgetal vande andere – die dit paroen genieten.

Maer indien sy ‘t selve den sleven tijt ghedurende niet en sullen hebben gedaen – sullen sy ghesloten worden uyt alle bermherticheyt ende voort aen gehouden worden voor vyandne tegen twelcke men met alle strengicheydt sal voorts varen – opdat sy na hunne wederspannicheyt ende hartneckicheyt gestraft moghen worden.

Wy willen dan dat alle de gene – die hen van soodanighe misdaden ende dolingen schuldich vinden vanden jaere 1566 – tot den tijde van de vercondinge van ser – sullen genieten dese onse genade ende gratie – al waren sy ooc gedoemt by vonnisse – uytgneomen de saken die alreede ghekomen zijnde aenden fiscus ende zijn alreede ghebruyckt ende verdaen tot onsen ghebuycke ende dfienst – welcke nochtans hoe wel beschuldicht – overwonnen – gedoemt – gestraft ende verclaert als medepleghers der wederspannicheyt – sullen in hun geheel ghestelt owrden met dit besprec nochtans – dat de selve met genoeghsame ghetuygen sullen doen blijcken dat y een catholijc leven geleyt hebben .

Ende soo veel aengaet de landen – gemeeynten, vergaderingen ende broederschappen met weclke schuldt oft miseaet die ooc beswaert zijn – die geven wy gratie van hunne misdaden – nochtans alsoo dat sy ntfangen de bevelen ende ordinatnien van ‘t gene – die van onsent wegen daer toe d’authorieyt ende last sullen hebben.



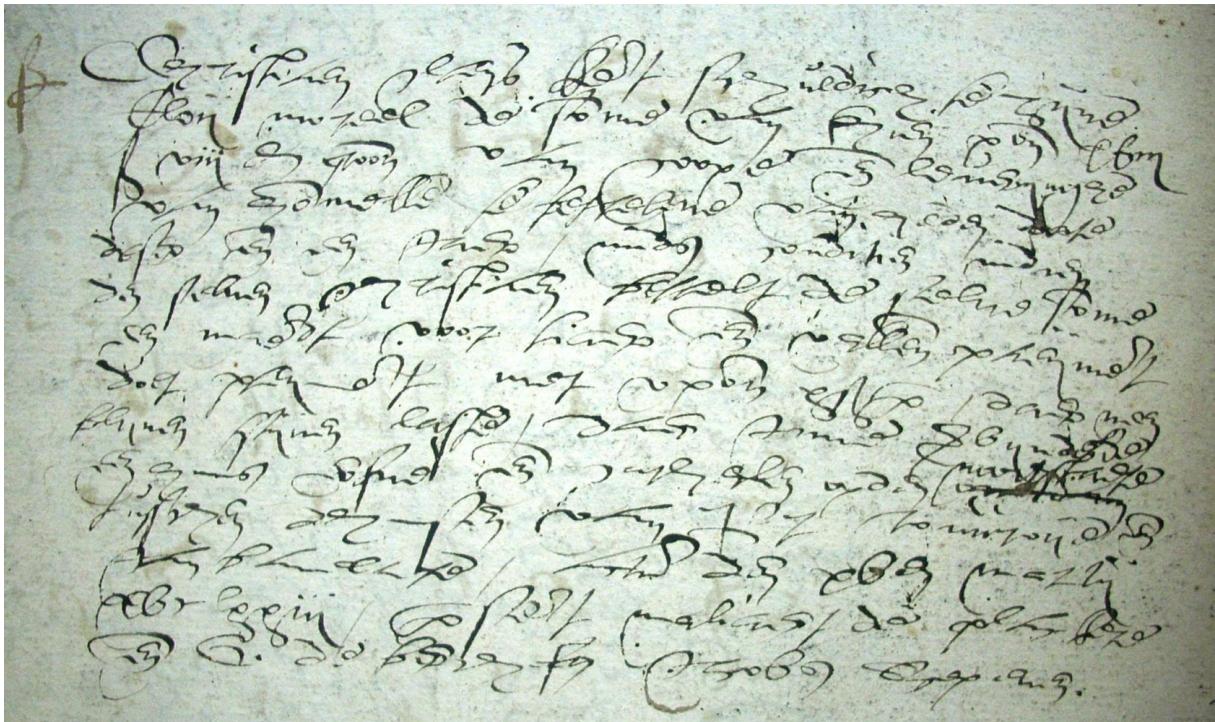
ende aen te locken.

Ende op dat alle dese saken souden strecken tot de welvaart van onse ondersaten – hebben wy bevolen aen onsen gouverneur ende presidenten vande landen – magistraet – justificieren ende officieren dese terstont in alle plaetsen te vercondigen.

Ghegheven te Madrid in ‘t jaer 1574 de, 8 dach van meerte.

En schrijft Van Meerbeeck verder: By dit placcaet was de bulle van den Paus Gregor’ius den 13 behelsende d’absolutie vandeghene die in ketterijen ende dolingen gevallen waren.

Maer ten hielp al niet – want sy waeren te seer versteent ende en geloofden niet dat de coninc soo groote gratie hen met der herten sonde – ende gaf – maer meynden datmen hen met dese soeticheyt sochte te bedriegen



Christiaan Clays, kendt schuldich tzyne **Eloy Moreel**,
 de somme van thien ponden xviiij schele viiiij deniers grooten
 van coope ende leverynghe van hommelle ende betaelinghe van heden date deser ende een
 jaer mids conditien indien den selven Christiaan betaelt de zelve somme een maendt voor
 tjaer ende vallende payment,
 doet payment met v ponden grooten, daer mee blyvende thaere laste
 daer anne verbyndende een huus, erfve ende catheilen opden **Noordstraete**, tusschen den
 huuse van Pieter Rouvroy ende van Bamelaere
 actum den xvden marty xvc lxxiiij
 present Mahieu de Plackere ende Gillis de Berch, filius Jacobs, schepenen

Kaerle de Roode
 heift ghecocht jeghens **Pieter Lamelis** ende **Jacob de Roo** als vooghden vande kinderen van
Jan Lamelis ende de kinderen van **Jan de Roo**
 blickende by zeeker letteren van consent van burghmeesters ende schepenen van Poperinghe
 in daete den xvde in maerte 1573 ende onder gheteekendt **Maeseman**
 iij ghemeten en half en xxxvij roeden zay landt
 ligghende inden Eeckhouck
 streckende zuut ende noort, tnoorthende inde beeke, tzuuthende de straete loopende van
 Poperinghe naer **Spanjaersdaele**, van westen **Ghelein Kesteloot**, van oosten de aeldinghen
 van **Jan vander Mersch**
 omme de somme van zeventhien ponden thien schelle grooten ghereet ghelt
 v schele parisis te godspenninck,
 xij schele parisis te lifcoope
 ende xij schele parisis voor een hoofcleet ten laeste vande blivere

Ghealmpt den 15^{de} in maerte 73

15 maart 1574 – Koestraat – Halmen

Eloys Inghelvert

heyft ghecocht jeghens **Mayllaert Lebbe ende Fransyne** zyn wyff
een half ghemet vj roeden landts ande noortzyde bachten tweekhuusse met alles upgaende
ende draghende boomen daer up staende –
streckende metten oost hende upt Koestraette –
de noort zuutzyde de kinderen van **Jooryne de Wylde**
metter noortzyde ant landt van **Jan Lebbe**

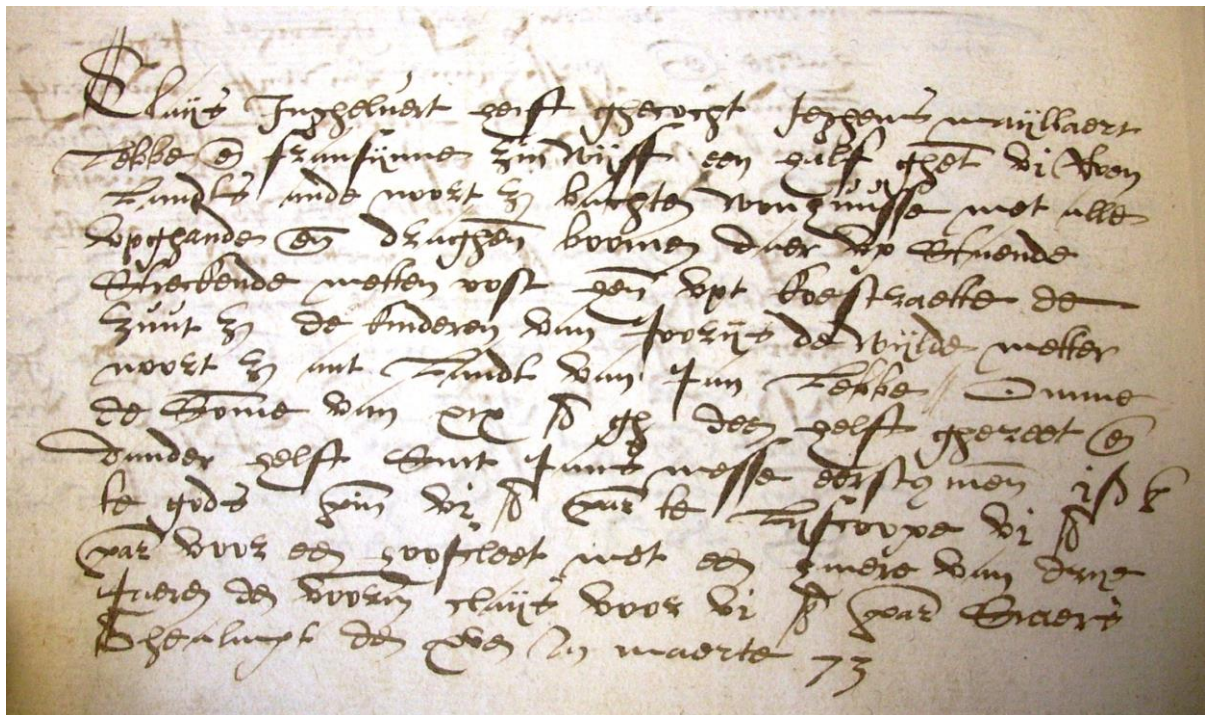
Omme de somme van xx pond grooten den helft ghereet ende dander helft Sint Jansmesse
eerstcomemnde

J schele parisis te Godspenninck -

vj pond parisis te lyfcoope –

vj pond parisis voor een hoofcleet met een huere van drye jaeren den voornoemde Clays voor vj
ponden parisis sjaers

Ghealmpt den xvde in maerte 73



15 maart 1574 n.s. – SAP 395 – Renten folio 17 verso

Joos de Mey verbyndt inde handen van Joris Visaige een huus ende alle groene ende drooghe
catheilen staende op dezelve van Ste Obrecht ghilde inden Hamhouck daer den selven Joos nu
woont
Metsghaders

Van de some van viij Vlaemsche grooten – waerinne de selve Bisaeige borghe es over den
selven Meye ten proffyte van Jan Hasebaert van coope van de selven huuse
Actum den xvden marty 1573 – present als vooren

5 april 1574 – Het tweede pardon



In 'De beschrijving der Foresteirs ende graven van Vlaenderen' *schrijft Jehan Berhaut* van Loo:

In de plaetse van den wreeden tyran Ducq d'Alba, hadde de Koninc Don Louys de Requezens, broot commandeur van Castilien, tot bourverneur in de Nederlanden afgesonden.

Desen commandeur meende de stadt Middelburch in Zeelandt – die van den Prince van Orangien belegert was – 't ontsetten, dan zijn volck wierden voor Bergen op zoom te water geslagen ende verstroyt, soo dat Mons Dragon die Gouverneur van Middelburch was, de stadt moest overgeven in february 1574. Desen commandeur heeft op den 5^{de} april het tweede pardon Generael binnen Bruessel doen publiceren, dan dese pardonnen waren soo gelimiteert ende gheclausuleert, dat den volcke hen daer op niet en dorsten betrouwen.

10 april 1574 – Duren tijd - Augustyn van Hermelghem

Op den paeschavond, 't welke was op den **10^{sten} van april**, zoo wasser justicie gedaen by Geleyn Everaert, van eenen **Pierren Briesse** en van eenen **Ruben Weines**, beyden van der stede, en hadden beyde soldaet geweest, en hadden beyde te gader hun sententie onthalt te zyne, 't welke gebeurde in het Saelhof op derden, ontrent den 9 uren, en waren daer naer begraven.

Ontrent Passchen, de weke daer vooren, zoo en heeft men wederomme maer 4 poorten open gedaen, en dat om diversche maren;

Voorts **het coorn bleef altijdts op eenen dieren prijs**, maer de bueter galt dat noyt gehoort noch gezien en was op het sayson van den jare, te Passchen, en noch daer naer, 8 en 8 en alf het pond,

en het was overal zeer sober; maer op den **17^{sten} van april** zeyde men dat er eene victorie gebuerde voor ons volk ontrent **Maestricht** en aldaer wel 30 vendels van graven **Lodewijcks** volk bleef en noch vele peerden,

want op den **19^{sten} van april** zoo kwam de mare en men luyde de groote clocke tot S^{te} Maerten en men zonck daer den Te Deum Laudamus.

Ontrent Assentions-feeste, zoo waren alle de staten van de landen by den nieuwen Gouverneur, aldaer veele zaeken van het Gouverneeren van den lande getracteert waren, en men sprack over al van een gemeen perdoen, 't welke was, want op den **20^{sten} van wedemaend** was 't gepubliceert.

15 mei 1574 – SAP 395

Kaerle de Roode kend hem borghe over Michiel de Bueterdrooghere jeghens den bailly also heere, voro de betaelynghe van xxij spind coorne by den voornoemde Bueterdrooghere gecocht jegens Passchier Lecocq, ghesequestreert in 't coornhuus

Actum ter camere den xvste in meye 1574
Present burghmeesters ende schepen ter bancke

24 mei 1574 – Een huis op de Nieuwe maerkt – SAP Halmen - folio 42 verso

Jan Broudou

heift ghecocht jeghens Lauwys vande Ghoesteene als **tresorier van de jaere 74**
by advies ende consente van de burghmeesters ende schepenen en raeden ende notablen van
de stede van Poperinghe
een verbrande hoofstede,
metghaders alle oude materialyteyten ende een **wechhuseke** ghereserveert de inhoud vut
tvoornoemde huseke,
ligghende op **de nyeuwe maert,**
streckende metter noorthende an dervffe van **Jan Haesebaert,**
de zuutzyde an derffe van **Joos Denis,**
toosthende in **de Singhele,**
twesthende op de **nieuwe maert,**
ghelast de voroscrheven erffe in xij schele iiij deniers parisis den heere
ende in vij schele parisis sjaers de prochiepape van Sinte Bertins.
Omme de somme van hondert ponden grooten te betaelene een derde ghereet
ende tweede derde den xviiiijste in mej 75 ende het laste totte vulle betaelinghe den xvijde
van meye 76 tich –
vi ponden parisis de aerme van Sinte Bertins –
vi ponden parisis de kerke van Sint Bertins
ende xxiiij ponden parisis te lifcoope ten laste van de blivere
Ghealmp tots over erffe den 24^{ste} in meye 74 tich .

27ste mei 1574 – Hop genamptisseert - SAP 255 – Register namptissemerten

Verbod van leverynghe ghedaen byden ampmen van weghen den consignandt
Adriaen van Pouques,
namptieert ter greffie jeghens **Jan Demoen,**
twee cedullen van obligatie,
deene van liij (54) pond xvij (17) schele ix (9) deniers grooten, van coope van **hommele,**
sprekende ten proffite van de consignant ende ten lasten van **Anthone de Wailly** in daten van
de xvij ste (18) in lauwe xvc lxxiiij (1573)
Dander van xxxix (39) pond x (10) schele viij (8) deniers grooten vlaemsch van gelycke
coope van **hommele,**
sprekende ten proffyte als boven ende ten laste van **Andries Aernoult,** in daten vande viij ste
in maerte xvc lxxiiij (1573)
ende dat in furnissemendt van xxi (21) pond xiiij (13) schele iiij (4) deniers grooten vlaemsch
vut crachte van acte van namptissemendt van burchmeesters ende schepenen deser stede van
coope ende leveringhe van facseelen
Actum den xxvij ste in meye xvc lxxiiij
Present **Jacob de Fieulx ende van Jacob Barthier,** schepenen
Ghelicht voorschreven namptissemendt by **Jan Beveren** op order van de wet, borghe ende
principael **Franchois Devos,** drapier
Actum den xxviii ste in meye xvc lxxiiij
Present Loys Makeblyde ende Jan Wyts, burchmeester

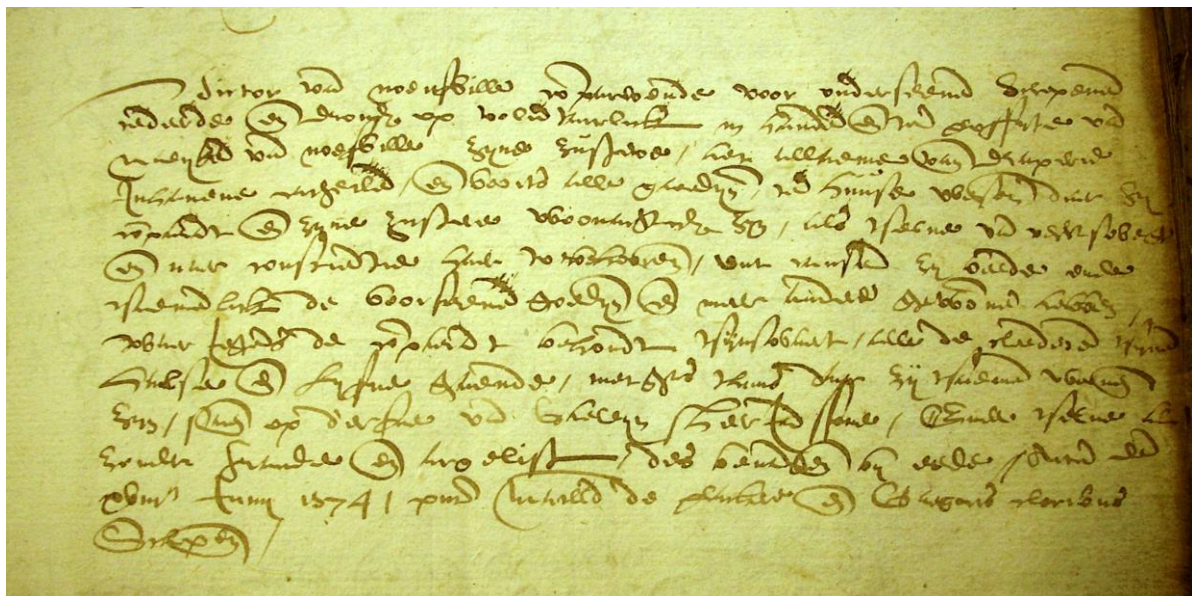
14 juni 1574 – Sint Sebastiaenshof – Peperstraat - SAP 365

Ghelin Moenaert

heeft ghecocht jeghens **Jan Buck filius Pieters ende Maeke** zyn wyff,
tvijjste van eenen erffe onder de cathelen van de cooper ligghende inde **Peperstraete**
streckende van vooren up de zelve straete,
noort west tot ande messenpyt van de **Sinte Sebastiaens Hoof**,
den westzyde jeghens tzelve hoof,
doost zyde dervffe van **Anthuenis de Wally**,
omme de somme van xv pond parisis tvoorseide ghereet ghelt –
2 schele parisis te godspenninck ende xx schele parisis te lyfcoope ten laste van de blivere
Ghealmpt den 14^{de} in wedemaendt 74

18 juni 1574 – SAP 395 – Renten – draperie

Victor van Noeufville, compareerde voor onderschreven scepenen,
cedeerde ende droegh op volontairelick in handen en de ten proffytte van **Maeyken van Noeufville** zijne zustere,
alt allaeme vande draperie, inhavenee, cathelen ende voorts alle ghoedynghen, ten huuse
wesende daer hy comparant ende zyne zustere woonende zyn
ende als tselve van rechtwege naer conscientie haer toebehoorende,
vut cause zy beede ende tsaemdelick de voorschreven goedinghen ende meer andere
ghewonnen hebben,
Waer jeghens de comparant behoudt, tlijnwaert, alle de cleeren tsijnen halse ende lyfve
gaende, metgaeders thuus daer zy tsaemen woonende zyn, staende op d'erfve van Gheleyn
Sheerjanssoene ende tselve als zonder fraude ende arghelist des bevindende by eede
Actum den xvijij juny 1574
Present Maillard de Plackere ende Gregoris Cloribus, scepenen



23 juni 1574 – Paet en Pilgrem en hop - SAP 255

Renault Paet

consigneert ter greffie jeghens **Lauwers Pilgrem** de jonghe,
ix franssche croonen, xij croonen onder andere pistoletten, vier croonen van Portugeal, een
dobbelt ducaet, twee halfve hongersche ducaeten ende een hornschgulden,

in welck consignement de voornoemde Pilgrem toecommende,
presenteerde de leveryinghe van **hoppe** by den consignandt gecocht
ende was 't volle furnissement van eerst gestateert tot den xxvste desen maendt zonder
prejuditie van elcx recht
Actum den xxiiijste juny 1575

Present **Jan Wyts**, burchmeester ene **Gillis van Simpol**, schepene
By gebreke van leveryinghe van hoppe
de voornoemde Renault namptieert voorts lx halfve gouden realen, vier halfve gouden
pistoletten ende een daelder van v schele iiij deniers grooten,
daarmedet tsaemen hem ontmaeckende van de somme
van xxxi pond xiiij schele iiij deniers grooten vlaemsch
omme de ontfanck van **vier duust pond hoppe**
te ix pond x schele parisis thondert,
by den consignandt jeghens de voornoemde Pilgrem gecocht
ende gehouden te leveren ten Ste. Jansmesse nu jeghenwoordich,
naer vutwyzen vande contracte van partien vande xvij september 1574
Present Jan Wyts, burghmeester ende Gillis van Simpol, schepene

Ghelicht voorseide namptiessement by den voornoemde Paet daervooren borghe ende
pricnipael Jan de Jonghe
Actum den xxvi juny 1575
Present Jan Wyts, burchmeester ende Mahieu van Renynghe, schepen
Toirconde

27 juni 1574 – Hop - SAP 244 – Register van vonnissen

Jan van Blues es ghecondempneert te betaelen **Christiaen van Simpol** de somme van vijf
pond viij schele grooten reste van coope van hommele over lesten payment ghereet van
ertien ponden xvi schele een denier grooten – ghegroot eodem

Zaterdag 27 juni 1574 – Het schouwen van de beken – baljuw en schepenen - SAP 244

*In Poperinge kregen we een conflict tussen de baljuw en de schepenen betreffende de
schouwing van de beek.*

Ghehoort by burghmeesters ende schepenen deser stede, tverzouck van de baliu,
Verzouckende dat zij maendaeghe naestcommende zouden willen schauwen binnen balien
ende voorts buuten,
naer coustume,
hebben den selven baljuw ghegheven voor andworde dat zy ter eerste instantie ende
verzoucke by hem ghedaen voor Sint Jansdach lastleden,
ghereet hebben gheweist de selve schauwinghe te doene,
hebben over sulcx beteecken daer
ende ghemerct den selven beteecken daer onverghelden es
zo en de selve schauwinghe te doene voor den voornoemde Sint Jansdach ende de selve al nu
ghepasseert es,
gheconsidereert oock dat zy anders noeyt ghewesen, noch ghesien hebben van datmen
ghewoone es voor den selven Sint Jansdach de schauwinghe te doene
ofte daermets te beginnen
en zouden daertoe alsnu niet derfven verstaen tenzy den prelate van Sinte Bertins henlieden
behooren by genacken jeghens elcken van alsulcx

als ist daerinne zoude moghen iemant te cort doen
inghevalle van eenighe oppositie
actum eodem

28 juni 1574 Elzenbruggestraat Ieruzalem Halmen

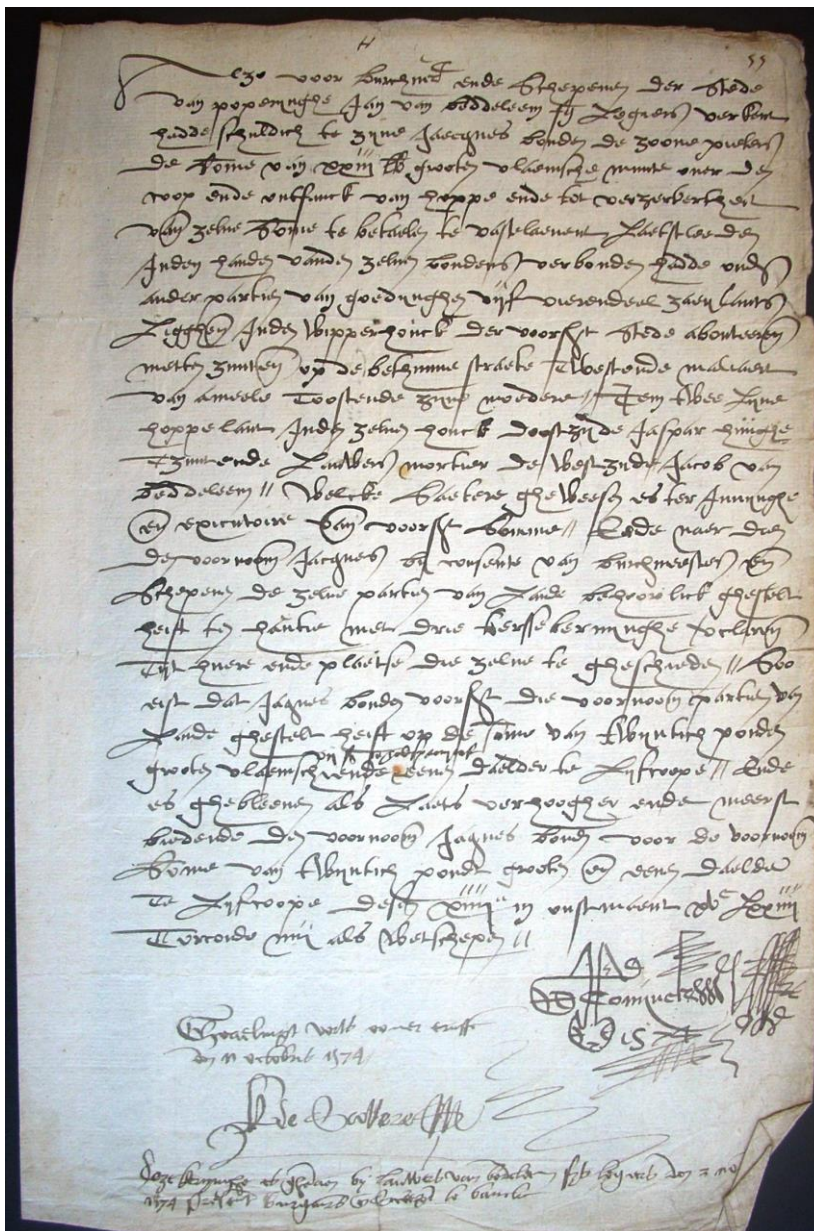
Den geheelen tijd van den zomer, zoo was't zeere dieren tijd, het welke noyt van eenige menschen gezien en was, want de bueter galt altijd 8 groote ofte meer, en het coorn was ook zeer diere, want het galt altijd meer dan een pond groote, en de eyeren en alle andere zaken: vleesch was ook uytter mate diere, want een kleyn stuk gezouten vleesch galt 15 ofte 16 stuyvers, dat wonder was dat den schamelen konste houden staen, en ontrent half oust, zoo kwam er vele peerden en ook voetvolk nederwaert van Oostende naer den zeekant, want het liep in 't woord dat de Guesen zochten

Een duren zomer - Augustyn van Hermelghem

Den geheelen tijd van **den zomer**, zoo was't zeere dieren tijd, het welke noyt van eenige menschen gezien en was, want de bueter galt altijd 8 groote ofte meer, en het coorn was ook zeer diere, want het galt altijd meer dan een pond groote, en de eyeren en alle andere zaken: vleesch was ook uytter mate diere, want een kleyn stuk gezouten vleesch galt 15 ofte 16 stuyvers, dat wonder was dat den schamelen konste houden staen, en ontrent **half oust**, zoo kwam er vele peerden en ook voetvolk nederwaert van Oostende naer den zeekant, want het liep in 't woord dat **de Guesen** zochten eenige zeesteden in te crygen, want **Acxsele** was van hun verbrand in 'tlaste van hoymaend, en daer was menig man bystier en goetdloos gemaekt, en volgende de uytroepinge van het **schoon pardon**, gepubliceert den **20^{sten} van wedemaend**, aldaer elk vergeven was zijn mesdaet, alzoo dat zelve in hadden zoo en is'er nochtans niet zeer vele gekomen, maer wenig ofte gene, 't welke te verwonderen was.

19 juli 1574 – Ieperstraat – Kleine Bruggestraat – Halmen

Clays Kesteman



heift ghecocht jeghesn
**Fransoys de Nuwelaere ende
 Calleken** zyn wyff
 Ende jeghesn **Mahieu de
 Groote** als voeght van
Mayken de weze van **Alaert
 de Groote**
 by consente van burghmeesters
 ende scepenen in date den xv
 in hoymaent 1574
 liij xx viij roeden lants erffe
 ende catehelen met vijde part
 in de schuere ligghende in
 dipperstrate metten
 noorthende upt **cleene
 bruggestraetjen** –
 metten westzyde Fransoys
 deVoes – de oostzyde de
 voorschreven Fransoys
 Omme de somme van xvj
 pond grooten gheret ghelet
 Vj pond parsiis voer een
 hoofcleet – vj pond parisis te
 lyfcoope
 Ghelaest in vij schele v deniers
 parisis sjaers den heere ende
 een schelle vj deniers parisis
 sjaers den disch van Sint
 Bertins
 Ghelast de helft int byleven
 van de huusvrauwe van
 Maillaert Loos
 Ij schele te godspennynck
 Gehalmt den 19 jully 1574

10 augustus 1574 – Koebeesten in de vruchten - SAP 255

Jan Vlamynck

namptieert ter greffie jeghesn myn heere den bailliu deser stede ende zyne dienaers
 ix pond parisis daermede furnierende ter ordonnantie van de schepenen
 drie boeten van elck iiij pond parisis by de voorseide bailliu gepretendeert,
 ter cause van **drie koebeesten**, die de voornoemde dienaers zouden bevonden hebben in de
 vruchten van **Jan Utendaele**, protesterende de voorseide Vlamynck van immunityt ende van

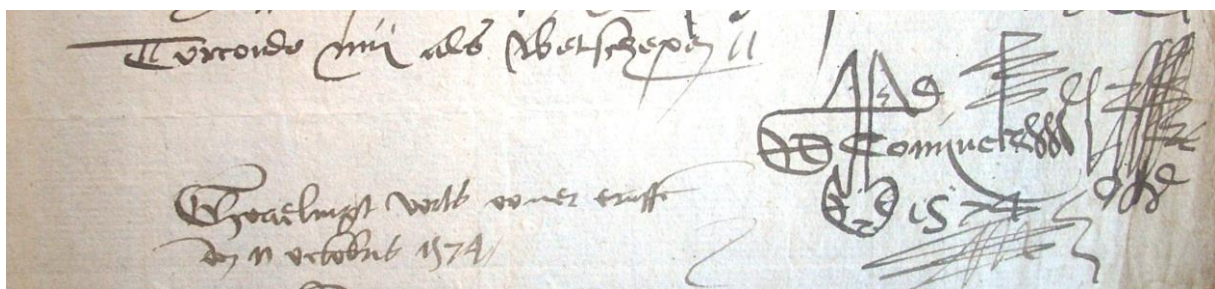
14 augustus 1574 – Hoppe en hoppeland - SAP 365

Alzo voor burchmeesters ende schepenen der stede van Poperynghe

Jan van Beddeleem filius Legier,

verkent hadde schuldich te zyne **Jacques Bonden**, de zoone **Pieter**,

de somme van xxij pond grooten vlaemsche munte over den coop ende ontfanck van **hoppe** ende ter verzeckerheit van de zelve somme te betaelen te vastelaevent lastleeden inden handen vanden zelve Bonden,
 verbonden hadde onder andere partijen van goedynghen,
 vijf vierendeel zaeylants, ligghende inden **Wipperhouck** der voorseide stede
 abouteerende metten zuutende op de **Bethunestraete**, te westende Maliaert van Ameele,
 toostende zynen moedere
 Item **twee lyne hoppelant** inden zelve houck,
 doostzyde **Jaspar Huughe**, tzuutende **Lauwers Mortier**,
 de westzyde **Jacob van Beddeleem**
 Welcke chartere gheweessen es ter inninghe ende executoire van de voorseide somme
 Ende naer dien de voornoomde Jacques by consente van burchmeesters ende schepenen de
 zelve partijen van lande behoorlick ghestelt heift ten hautie met drie kerssebernynghen
 verclarende tyt, huere ende plaetse diezelve te gheschieden
 Soo est dat Jaques Bonden voorseit die voornoomde partijen van lande ghestelt heift op de
 somme van twyntich ponden grooten vlaemsch
 ende eenen daelder te lyfcoope,
 ende is ghebleven als laets verhoogher ende meestbiedende den voornoomde Jaques Bonden
 voro de voornoomde somme van twyntich ponden grooten ende eenen daelder te lyfcoope
 Desen xiiij in oustmaent xvc lxxiiij
 Torconde iiij als wetschepen



Ghelein de Conynck

16 augustus 1574 – Noordstraat – Halmen

Jan Beyl

heift ghecocht jeghens Ghelein **Alaert** filius Ghelins, Jan Alaert ende Jaeneke zyn wyff,
 Clays Verslyppe ende Maegriete zyn wyff, Jan jansse ende Perrenoelle zyn wyff ende
 jeghens Christiaen de Coninck als vooght van Andries de zone van Ghelin Alaert by consente
 van burghmeesters ende schepenen
 Een behuuste hoofsteede erffe ende catheelen, mortelvast, naeghelvast ende cavelvast
 staende up de **noortstraete** onder derffe van het closter te Merckem
 Metghaders derffe als Ghelein zelf onder de voorschreven catheelen
 ligghende tusschen de huussinghe van **Willem de Voos ende Jan de Butterdrooghere** daer
 Mayllaer Verroye nu woent –
 metter westhende up de straete ende doostzyde Willem de Voos
 Ghelast het vercochte huus in een huere van xij jaeren Pieter Mostaert te xij ponden grooten
 tvoorschreven te betaelene xv ponden grooten ghereet ende de reste tot de vulle betaelinghe
 bynnen eenen jaere daer naer
 J schele parsiis te godspenninck
 ende viij ponden parisis te lifcoope ten laeste vande blivere

behoudens den coopere zynen dach gylde wert payment
Ghealmpt den xvj in augusti 74

14 September 1574- Michel Hagebaerd en Jacquemyne nemen een lening op ij Jacob
Loodyck - SAP 395

Jacob Loodyck heeft ghecocht jeghens
Michel Hagebaerd ende Jacquemyne zyn wyff, een erfvelicke losrente van iiijxx x schele
parisis sjaers -
den pennynck xvj - voor de somme van VI ponden grooten vlaemsch - vallende altyds den xiiij
septembris -
d'jster jaer xvc lxxv ende alzo vorts vallende van jaere tot jaere totte lossynghe met gelde
daarmede mn s'conincks demande betaelt werden -
daerinne verbindende de helft van twaelf vierendelen vande erfve - mitsgaeders 'tgheheele
huus daerop staende op **de Overdam** -
streckende van vooren achterwaerts tot den erfve van wylen de wedewe van **Wim
Schrolynck** - de zuudzyde thuus vande zelve wylen wedewe - de noordzyde
d'elsenbrugghestraete - te vooren belast tgheheele huus, erfve ende catheilen in vj pond
parisis sjaers -
geldende Loys vande Goosteene ende voorts in xij schele parisis sjaers tegen de cure
van sint bertins - innynghen naer coustume -
actum den xiiijde september 1574
present Jan Wyts, burghmeester - Gillis de bergh filius Jacobs - Jacob Barthier-
Daneel de vos en Willem van Eenode, schepenen

14 september 1574 – Bomen gekocht - SAP 255 –

Loys Deroode stelt wettelick zekere met **Ameel Meeze**
jeghens **Jacob van Burques**
voor de betaelynghe van xij opgaende boomen onder almen ende yepen,
de minste **vaeme** dicke ende xx voeten lanck tot de croppe –
by hem Roode gecocht jeghens den voornoemde Burques voor viij pond parisis elcken boom,
te leveren ten daeghe van hedent date deser
ende te bethaelen binnen eenen jaere naer de leverynghe,
al nae vutwyzen van zekerterfelick contract in daten den vijste deser maend
Actum den xiiij September 1574
Present **Jan Wyts**, burchmeester, **Jaques de Fieux**, schepene ende in ghevalle van leverynghe
de voornoemde Roode beloofde den voornoemde borghe te garanderen.

Vaeme = Volgens DeBo, zoveel een mens met zijn uitgestrekte armen afmeten kan.

22 september 1574 – Jehan Vander Zoole krijgt ‘pardoene’ - SAP 244

Swondaeghs den xxij september xvc lxxiiij
Meester **Pieter Vandermersch**, ontfanghere van de confiscacien int quartier van de ijde
portie van Poperynghe
als comparerende in de camere voor burghmeesters ende schepenen deser stede heift
verclaerst vut chaeter van zekere **letteren van pardoene**,
ghegheven **Jehan Vander Zole**, cuerbroeder deser zelve stede,
hebbende gheweest ghebannen ter causen van de voorleden troublen
dat hy den selven Jehan Vander Zoole van nu voortaan toelaet de coissance,

ghebruuck ende proffytten van deze erfve ende cathelen staende tende in de Ghastehuusstraete die Van Zoole toebehoorde –
in zulcken state ende met zulcken lasten ende jaerscheden als tzelve nu ter tyden es
Eodem

Zoals we konden zien op de lijst van de veroordeelden was Jehan Vanderzole veroordeeld tot verbanning.

26 september 1574 - SAP 395

Laureyns Pilgrem doude heeft gecocht

jegens **Pieter Melis ende Christyne** zyne huusvrouw een erfvelicke losrente van xxiiij pond parisis sjaers -

den pennynck xvj - voor de somme van xxxij pond grooten vlaemscher munte -

vallende altyds bamesse –

d'eerste xvc lxxv ende alzo voorts totter lossynghe te doene met zulcker gelde als daarmede men sconincks demande sal betaelen - te lossene al teender reyse –

daerinne verbindende een huuse, erfve ende catheilen daer zy vercoopers nu in zullen woenende zyn -

ligghende ende staende **inde Leversraete** –

de noordzyde jeghens thuus ende erfve van **Kaerle Lauwers** - de zuudzyde thuus ende erfve van wylen Jan Janssone - toostende inden schipvaert

zuuver ende onbelast - gezondert sheeren rente van i schele iiij deniers sjaers of daerontrent innynghen naer coustume - deser stede

actum den xxvj september 1574

present Loys Makelbyde ende Jan Wyts burchmeesters, Maillaert de placker - Gillis de bergh filius Jacobs - ende Gregoris Cloribus, schepenen

Leiden ontzet

De overgang van Leiden naar de partij van Willem van Oranje werd voorbereid door diegenen die in 1566 – 1567 vanwege hun aandeel in de troebelen de stad hadden moeten verlaten.

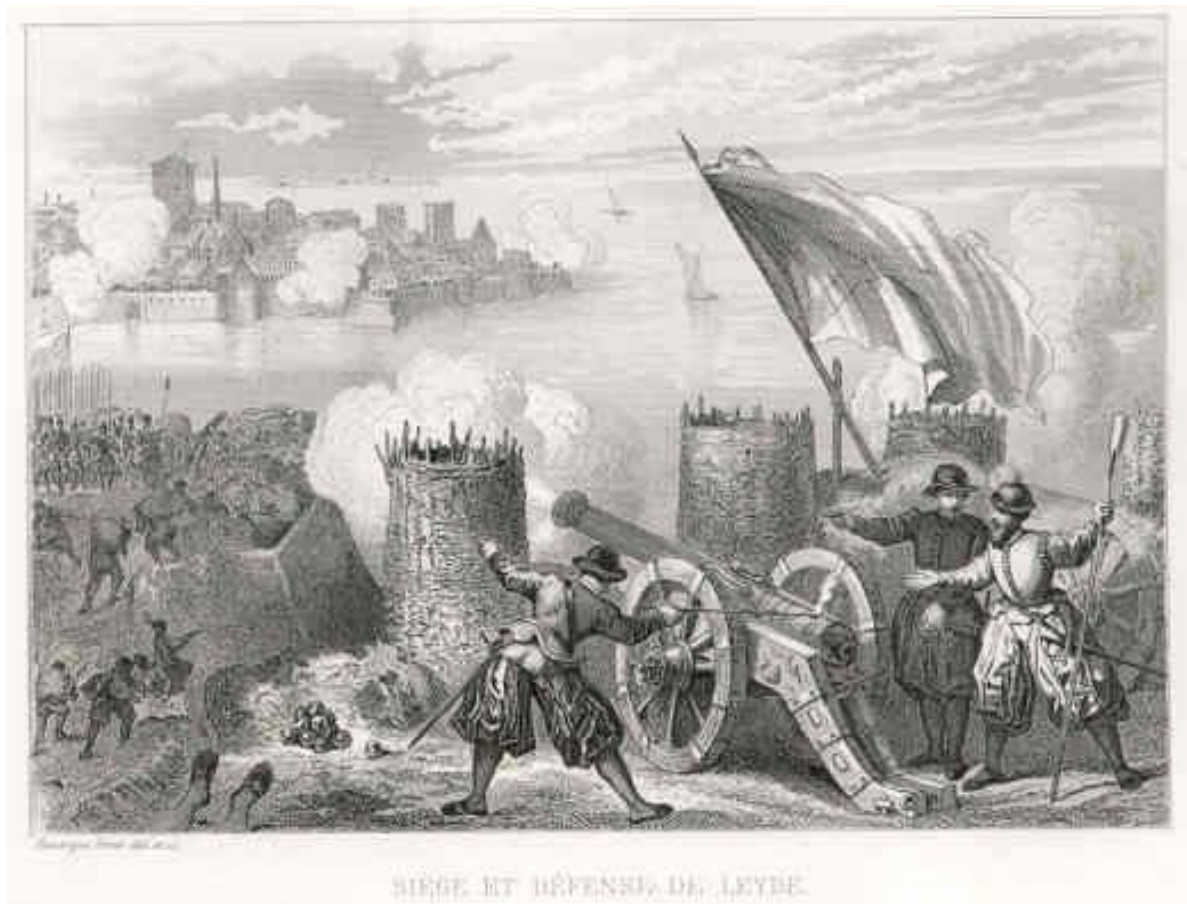
Door hen werden de voorwaarden aan het stadsbestuur overhandigd, die op 14 juni 1572 door Oranje waren opgesteld, en waarvan de derde bepaling luidde; ‘Dat men de gemeente verleen sal de principale kercke, om aldaer godts woordt met de exercitie van de gereformeerde religie te oefnen, ende dat die een den anderen niet en sal misseggen’.

Op 23 juni besloot de magistraat de voorwaarden te accepteren, ordonneerde echter terzelfdertijd ‘geestelicke noch wereldlicke mit woorden, nocte wercken yet te misdoen, lasteren ofte misseggen, insghelicks geene huysen, kercken ofte cloosteren te invaderen.... ‘

Op 1 juli werden alle kerken gesloten en op 20 juli werd de eerste calvinistische preek gehouden in de Onze Lieve Vrouwekerk.

Alhoewel de magistraat voor de rechten van de katholieke bevolking bleef opkomen, zodat alle overige kerken op 6 september weer voor de roomsen werden opengesteld, bleek de poging, om beide religies in de stad de vrijheid te geven, niet houdbaar. Waarschijnlijk kwamen op het einde van september alle kerken in bezit van de Calvinisten: op 5 oktober vond in de Sint Pieterskerk de eerste protestantse godsdienstoefening plaats.

In oktober 1573 sloegen de Spanjaarden het beleg voor de stad, dat op 3 oktober 1574 definitief werd beëindigd met de ‘wonderbaerlicke verlossinghe’ van Leiden.



De overheid stond voor de bijzonder zware opgave, de gehavende stad te herstellen ende stedelijke economie nieuw leven in te blazen. Leiden stelde zich open voor de protestantse vluchtelingen uit het zuiden van Vlaanderen. Speciaal voor **de Poperingenaars** werd de stad Leiden een veilige haven.

In januari 1577 verleende de magistraat machtiging, om met naar Engeland uitgeweken drapeniers te onderhandelen en enkele maanden later kwamen de eerste van deze vluchtelingen reeds in de stad aan.

De vluchtelingen van Glouchesterr verzochten uitdrukkelijk 'De handelinge en neeringe van de sayetten, bayen ende diergelycke zyden, linnen ende wolfe wercken' naar Leiden te mogen overbrengen. Leiden wilde niet liever.



Uitdelen van haring en wittebrood na het beleg in 1574

Foto: Wikipedia

Vandaag 443 jaar geleden, op 3 oktober 1574, kwam er een eind kwam aan het Beleg van Leiden dankzij een indrukwekkend staaltje ‘watermanagement’ van Willem de Zwijger.

(tekst: Wim Meijer)

Tweeduizend Spaanse soldaten werden verzwolgen door het water nadat de Prins van Oranje de Hollandse dijken had laten doorsteken. En tot op de dag van vandaag houdt men het in Leiden nog steeds niet droog op 3 oktober.

De eerste keer dat wij in Nederland werden geconfronteerd met ‘hutspot’ was op 3 oktober 1574 aan het einde van het Beleg van Leiden, toen de Spanjaarden er spoorlags vandoor gingen, vluchtend voor het opkomende water, en daarbij hun stampotje van pastinaak, uien, wortelen en vlees onaangeroerd achterlieten. En dat was een niet te versmaden maaltijd voor een bevolking die zich maandenlang in leven had gehouden met het opeten van het eigen vee en op het punt had gestaan om zelfs Burgemeester Van der Werf als “gerecht” op de menukaart te zetten.

Hongersnood en pest

Leiden had tijdens de tachtigjarige oorlog de zijde van de Prins van Oranje gekozen. Dat was de reden geweest voor het Spaanse leger om naar de stad te trekken. De beleegging die volgde leidde tot ernstige voedseltekorten, waardoor behalve hongersnood ook de pest uitbrak, hetgeen het leven kostte van ongeveer 1/3e deel van de 18000 koppen tellende bevolking van Leiden.

De redding kwam uiteindelijk van de Prins van Oranje zelf, die op 1 oktober 1574 besloot om de dijken van Holland door te steken. Alle laaggelegen delen van het land, waaronder de omgeving van Leiden, zou hierdoor onder water lopen, wat de Spanjaarden zou moeten verdrijven. Op 3 oktober werkte het plan uiteindelijk, toen de wind aanwakkerde tot stormkracht en het water met kracht het Leidse gebied binnen stuwde en bijna 2000 Spaanse militairen in kolkend geweld meenam. De Spanjaarden die het wél droog hielden, restte niets anders dan te vluchten.

Haring en wittebrood

Terwijl de Geuzen onder aanvoering van Lodewijk De Boisot via de Vliet de stad binnenvoeren, sloop de kleine Cornelis Joppensz naar het kamp van de gevluchte Spaanse belegeraars, waar hij zich tegoed deed aan het legendarische potje hutspot. Vanzelfsprekend was deze culinaire vondst niet voldoende om de honger te stillen van de 12000 Leidenaren.

Maar de Geuzen hadden daar al rekening mee gehouden en hadden in hun platbodems volop haring en wittebrood meegenomen om de voltallige Leidse bevolking te voeden.

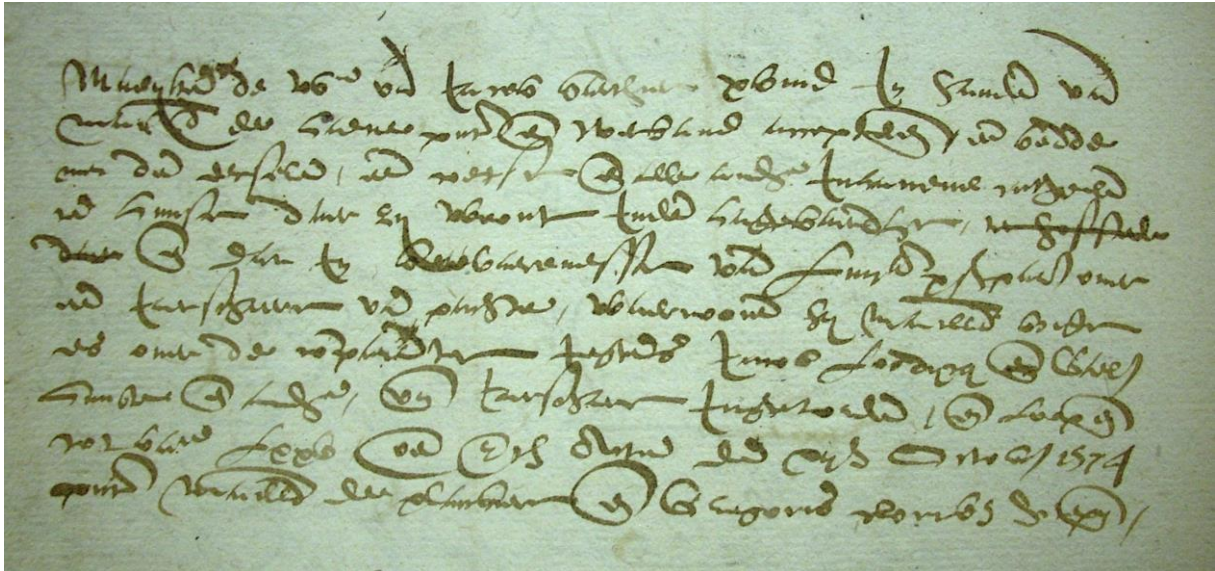
11 oktober 1574 – Hontstraat – Halmen

Fransoys Jacobsoene

heeft ghecocht jeghens **Jan de Backere ende Jaeneken Srupels** zyn wyff,
blickende by zeker letteren van procuratie speciale ende irrevocaeble –
dewelcke Jaeneken over danckelyck nam - in daten vanden xxvij – 27 - dach van septembris
1574 - ghezeghelt metten seghel van saecken der voerschreven stede ende ghepasseert voer
burgmeesters, scepenen ende raden van de stad van **Andwerpen** ende up den remploy
ghetekent Warmy
twee behusde hoofsteden, erffe ende catheelen –
moertelvast, naeghelvast ende cavelvast staende up den houck vande Hontstrate metten
voorhoofde up de Nieuwe maert voer tVroonhoof
ende tander huusseken achterwart, erffe ende catheelen up den Hontsgracht metter noortzyde
ant huus ende erffe van Pieter Focke
omme de somme van hondert viermael twintich drye ponden grooten –
ghelast tvoorschreven huus in vij pond parisis sjaers loosrente – de pennynck xvj
ten profytte van Jaeneken Timmermans
te betaelene iij xx xvj pond grooten gheret ende vorts xxx pond grooten te lichtmesse
eerstcommende ende xxix pond grooten den eersten van hoymaent 1575

ende vorts van den daeghen in een jaer neghen ponden grooten sjaers tote vulle betaelinghe wanof tlaeste payment vallen zal den eersen in hoymaent 1578 – xiiij schele parisis te godspennynck – xij pond parisis voer een hoofcleet
xxiiij pond te lyfcoope
ghealmpt den xj octobris 1574

12 oktober 1574 – Pacht niet betaald – SAP 395 – Renten



Mayken de weduwe van Jacob Baerthier,
verbind in handen van **Maillaerd DeHaene**, present ende tverband accepterende,
een bedde met de decsele, een coetse ende alle andere inhavene catheilen ten huuse daer zy
woont inde Haghebaerdhouck
ende dat in bewaerenesse van liiij pond x schele parisis over een jaerschaere van pachte,
waerinne hy Maillaerd borghe es over de comparante jeghens **Jacob Loodicx** ende **Gheleyn
Huughe** ende andere vande jaerschaere inghecommen ende loopende tot bamesse lxxv omme
rechte
actum den xij ste octobris 1574
present Maillaerd de Plackere ende Gregorius Cloribus, schepene

15 oktober 1574 – Wouter Blaze in de raad van Mechelen - SAP 395 - folio 5

Meester **Jacob vander Doene** kent ende constitueert hem borghe over **Wouter Blaze** als
ontfangher duerweerder ende sergeant van de wapene van de majesteit in zynne ghecooren
raed te Mechelen
voor de somme van ijc ghuldenen ende daerinne ghecondemptneert
Actum ter camere, de xvde octobris xvc lxxiiij
Present Nicolas van Langhemeersch , burchmeester ende Pieter Rouvroy voorschepene

25 oktober 1574 – De Nobele – Watoustraat - SAP 365

25 octobris 1574
Jacob Baerthier heift ghecocht
Jeghens **Augustyn Crues** ende **Peryncke** zyn wyff

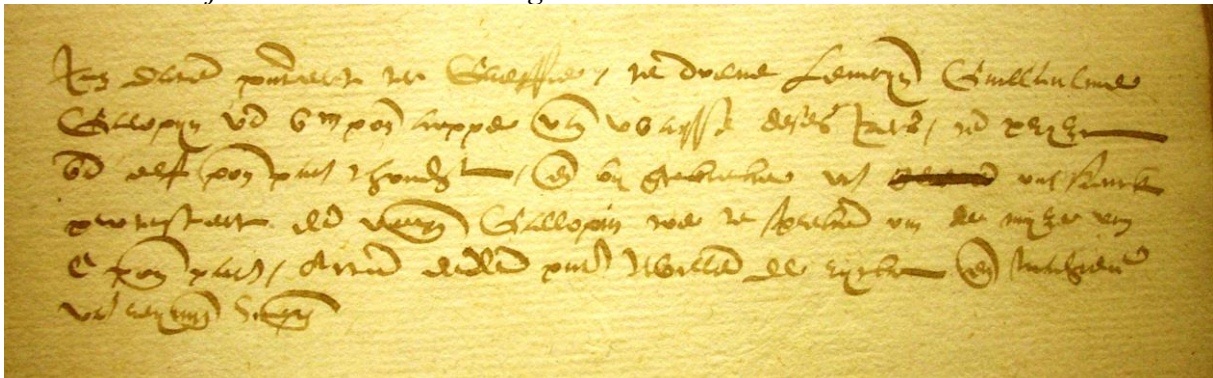
ende jeghens **Bartholomeus Vutendaele ende Mayeke** zyn wijff
 ende jeghens **Fransoys Jacobsoene ende Jacob vande Waelle** als vooghdn vande weze van
Jeronimus Jacobse by consent van burgmeesters ende schepenen
 tvierde vander erffe metgaeders tvierde vande cathelen,
 moertelvast ende naeghelvast stande inde Watuwestrate,
 ghenaeemt **de Noebele**
 metsgaders de reste ende vorts al huerlieden actie huerlieden competerende ghemeene met
 den voornoemde Jacob;
 metter oostzyde ant **Moerianshooft**, de westzyde opt **Viverestrayten**
 Omme de somme van xxxij pond grooten gereet ghelt – iiij schele parisis te godtspennynck
 ende vi pond parisis voer een hoofcleet – de refectie die ant tzelve huus ghedaen es ten laeste
 vanden cooper van welcke de ... ? ende **hommelhooveken** den voornoemde Jacob noch drye
 jaeren in pachte heift buten beloocken vanden hoove
 Ghealmt vorts over ervffe

26 oktober 1574 – Koop van een wullegetauwe - – SAP 395 Renten

Joos Stilte filius Jans kendt schuldich tzyne
Gillis Baerd, de somme van xxvj pond parisis van coope ende leveringhe van een wulle
 ghetauwe, cam, vilvlaecke, spoelwiel ende geleent geld,
 te betaelen den xxvj ste octobris xvc lxxv, daerinne verbindende een huus, erfve ende
 catheilen inde **Bogaertstraete** deser sede,
 daer **Jan DeWulff** woonende es,
 streckende van vooren de straete, achterwaert tot derfve van de weduwe Jan van Heede, de
 westzyde kinderen van de zelve Jan, van oosten ende zuuden Robert Borry doude
 Omme by gebreke van betaelynghe ten daeghe vallende de voorseiden schuldt daeraen te
 verhaelen
 Actum present Jan Wyts, burghmeester ende Mahieu vanrenynghe, schepen – den xxvj ste
 octobris 1574

24 november 1574 – Hoplevering ter greffie - SAP 255

In deze 'dure' tijden doet Jan Daten wel goede zaken.



Jan Daten presenteert ter greffie,
 te doen leverynghe **Guillaulme Galopyn**
 van vm (5000) ponden hoppe van de wasse deser jaere
 ten pryze van elf ponden parisis thondert
 ende by gebreke van ontfanck
 protesteert den voornoemde Gallopin toe te spreken van de myze van c (100) ponden parisis
 Actum ende present Willem de Rycke ende Mahieu van Reninghe, schepenen

14 november 1574 – Halmen – Oude markt

Ghelein Manaert heeft ghecocht jehens Jan Jacobus als vooren txde van de erffe ende hoofsteede daer de
 wedewe van Danneel Canen nu woent
 inde Noorthoucke van de oude maert –
 streckende van voor achterwaert tot inde Schipvaert –
 de zuutzyde jehens de naervolghedne erffe –
 ghelast zyn advenante in x schele parisis sjaers de ghulde van Sinte Baerbele
 Item bezuuden daer an txij vande hoofsteede, erffe ende cathelen daer Alaert Voghelen
 boven es - streckende ghelick als vooren –
 van zuuden thuusende erffe van Jan van Cloo –
 ghelast beede deze voornoemde parceelen in x schele parisis sjaers int byleven van Sandrinne
 wedewe Danneel Canin
 Omme de somme van twee poonden grooten zuvers ghelt boven tlast vande voorschreven
 byleven – vj schele te godspenninck ende x schele parisis te lyfcoope ten laste vande blivere
 Den verschenen baemesse 74 ter profytte vande cooper
 Ghealmyt den xiiijde decembris 74
 21 December 1574

Ghelein Manaert

heeft ghecocht jehens **Jan Jacobus** als vooren txde van de erffe ende hoofsteede daer de wedewe van **Danneel Canen** nu woent

inde Noorthoucke van de oude maert –
 streckende van voor achterwaert tot inde Schipvaert –
 de zuutzyde jehens de naervolghedne erffe –

ghelast zyn advenante in x schele parisis sjaers de ghulde van Sinte Baerbele

Item bezuuden daer an txij vande hoofsteede, erffe ende cathelen daer **Alaert Voghelen**

boven es - streckende ghelick als vooren –

van zuuden thuusende erffe van Jan van Cloo –

ghelast beede deze voornoemde parceelen in x schele parisis sjaers int byleven van Sandrinne
 wedewe Danneel Canin

Omme de somme van twee poonden grooten zuvers ghelt boven tlast vande voorschreven

byleven – vj schele te godspenninck ende x schele parisis te lyfcoope ten laste vande blivere

Den verschenen baemesse 74 ter profytte vande cooper

Ghealmyt den xiiijde decembris 74

Michiel Longhespey als tresorier van de stede van Poperinghe daertoe gheautoriseert by burghemeesters, schepenen ende raden vande voornoemde stede, ten profithe ende oorboore van de **schoollaestery** (heeft gekocht) jeghens **Jacob Loodyck** ende **Christine** zyn wyff, een behuude hoofstede, erfve ende catheylen, moortelvast, naeghelvast ende caevelvast, staende up den Overdam, streckende oost ende west, met ten oosthende inde groote beke, westhende up den Overdam, de zuitysyde Gilles van Simpol, de muer tusschen been (beide) halfv en halfv. De noortzyde Michiel Haghebaert ende Elsenbrigghe straete.

Het erf was belast met de gebuikelijke taksen en koste uiteindelijk 300 ponden grooten 'ghereed gelt'.

De akte was 'ghehalmd vorts over erfve den 15 novembris 1574.

En dus kwam de gemene school op de hoek van de huidige Boeschepestraat en Deken Debolaan te staan, tegenover het huidige college.

*Het was meester **Pieter Devriese** die als eerste leerkracht omstreeks 1574 zijn intrede deed in de 'hofstede' aan de Elsenbruggestraat.*

Pieter de Vriese, zo schrijft Germain Schoonaert in zijn artikel (Westhoek jaargang 18 nr? 2 – 3) werd op de 26ste wedemaand (juni) 1569 aangesteld tot schoolrector onder het beleid van de proost Artus Doresmieulx.

Hij volgde Jan Mazeman op die tot griffier en pensionaris van de stad Poperinge benoemd werd. Pieter de Vriese kreeg een jaarwedde van 12 pond groten of 144 pond parisis en vrijstelling van huishuur. De Vriese bleef slechts tot in 1576 in Poperinge waarna hij naar Ieper verhuisde waar hij drukker werd. Hij werd als stadsschoolmeester in Poperinge opgevolgd door Maillard Triboul.

24 november 1574 – 4000 pond hop - SAP 255
--

Bussaerd van Simpol

namptieert ter greffie jeghens **Kaerle Merlevede** xxxiiij daelders van xxxij schele tstick, zes halfve ende vi Philips daelders ende viij halfve ende xv pond parisis in cleene ghelde Ten andere viij Philips daelders, zes gouden realen, vier gouden vroomen van xlvi schele tstick, vier pistoletten, een roozennobel, een dobbel spaensche ducaet, een dobbel ducaet van Portugael, een angeloot, een halfve gulden rekel, een hongers divcaet ende een vlaemsche rydere, daermede furnierende xxvij pond xiiij schele iiij deniers grooten omme thebbene leverynghe van **iiij m ponden hommele** ten pryze van viij pond vij schele thondert; geldt te leverynghe naer dvutwyzen van de contracte

Actum den xxiiij ste november 1574

Present Willem de Rycke ende mahieu van Renynghe, schepenen

Ghelicht tvoorschreven namptissement by den voornoemde Bussaerd van Simpàol, daer vooren borghe ene principael Willem van Beveren, schepen toorconde

3 december 1574 – Huis de Klokke - SAP 331 – folio 70

Gheconsenteert **Andries Maes** 't ghebruyck vande huysse genaempt de Clocke tot Halfmaerte laestleden, behoudens recognitie van huere ter estimatie vande wet ende thuus middelder tydt te rumere des noodzakelijk zynde.

Ontrent kersdag 1574, zoo heeft men vele gezeyd van accordantie tusschen den Koning, onzen gedachtigen heere, en den **Prince van Oranjen**, want op den Derthiendag zoo zijnder tot Middelburg by hem gekomen om te accoorderen, want de landen niet wel en mochten verdragen aldus lange gesloten te zyne by der zee.

Over de roots van Filips van Marnix, heer van Sint-Aldegonde – Wido Bourel



Tijdens een zonnig

De verdwenen Sint-Aldegonde kerk van Sint-Omaars

septemberweekeinde in Zuid-Vlaanderen, gidste ik onze Marnixring *Land van Playsantië* door de stad Sint-Omaars. Deze historische stad, strategisch gelegen aan de aloude grens tussen het graafschap Vlaanderen en Artesië, is beslist een bezoek waard.

Onze wandeling bracht ons, in de buurt van de markt, langs de Sint-Aldegondestraat. Een gelegenheid om de banden van de familie van Filips Marnix van Sint-Aldegonde met Sint-Omaars en met de Zuidelijke Nederlanden aan te kaarten.

De roots van Marnix

Filips van Marnix, heer van Sint Aldegonde (1540-1598) werd in Brussel geboren. Maar de naam Marnix roept Bourgondische wortels op. De familie van Marnix heeft haar wieg in de Savoie en banden met het Groot Hertogdom Bourgondië.

Marnix is de naam van een gehucht van de gemeente Nattages, gelegen in de streek van Bugey in een bocht van de Rhône. Vandaag behoort het tot het departement Ain, maar vroeger maakte het deel uit van het hertogdom Savoie.

Voorouders van Marnix zijn heer van Toulouze-le-Château (Franche-Comté), en hebben een band met de steden Moûtiers (Savoie), Chambéry (Savoie), Besançon (Franche-Comté), alsook Chaux en Saint Claude (Bourgondië).

In het begin van de XVI eeuw komt Jean van Marnix (1483- 1532), grootvader van Filips, als raadgever en schatbewaarder, in dienst van Margareta van Oostenrijk, hertogin van Savoie en gouvernante van de Nederlanden. Na een loopbaan als bescheiden officier van rijke huize gaat hij voortaan een politieke rol spelen bij de Habsburgs.

Zo komt hij in de Nederlanden terecht, evenals de Savoie en Bourgondië, Habsburgse rijksgebieden. Jean van Marnix ligt begraven in Sint Jacob-op-Koudenberg in Brussel.

De naam Sint-Aldegonde

De vader van Filips, Jacques I van Marnix (?- 1557), heer van Toulouse-le-château en baron de Pottes, was getrouwd met Marie de Haméricourt (?-1540), Vrouw van Mont-Sint-Aldegonde.

Ze hebben samen drie kinderen: Hélène (1536- ?), Jan II (1537-1567), en Filips.

Als oudste zoon draagt Jan de titel van heer van Toulouse-le-château. Filips erfde van zijn moeder de eigendommen en landen van Sint-Aldegonde en mocht zich voortaan heer van Sint-Aldegonde noemen.

De moeder van Filips, Marie vrouw van Sint-Aldegonde stamde uit een Henegouws adellijk geslacht. Het slot van de familie de Haméricourt lag in het graafschap Binche, te Mont Sainte-Aldegonde.

De naam Aldegonde refereert naar een Frankische heilige, Aldegundis of Aldegonda, die in de zevende eeuw in de streek leefde. Ze werd geboren in Cousolre, nu Frans Henegouwen, maar werd vooral vereerd in Mabuse (nu Maubeuge). Het staat trouwens vast dat de moedertaal van Aldegonde het Westfrankisch was, in de tijd dat Henegouwen nog geen Romaans sprak, laat staan Frans (in de tijd van Aldegonde bestond de Franse taal nog niet...).

Banden met Sint-Omaars

Ik begon mijn verhaal met de vermelding dat onze wandeling door Sint-Omaars ons in de Sint-Aldegondestraat bracht.

De naam van Sint-Aldegonde is nauw verbonden met de stad Sint-Omaars. Een nonkel van Filips, Gérard d'Haméricourt, werd immers abt van de befaamde Sint Bertijnsabdij, en ook, bisschop van Sint-Omaars.

Hij was de stichter van het Waalse Jezuïetencollege aldaar dat een verfransende invloed had op een stad die toen nog door en door Vlaams was. Maar Gérard d'Haméricourt stond in 1572 eveneens aan de wieg van het Sint Bertijnscollege, het college voor de armere studenten en deze stond, meer dan vermoedelijk, voor de Vlaamse leergangen in Sint-Omaars.

Met onze Marnixvrienden liepen wij langs de huidige plaats Victor Hugo, de vroegere Oude Markt, waar ooit de Sint-Aldegondekerk stond. Een apsis en een bron in een nis zijn de enige overblijfselen van deze kerk op de Oude Markt. Over deze kerk, die door de Franse revolutionairen in 1793 werd afgebroken, weten wij dat het om een mooie gotische hallenkerk ging, verbouwd in 1515. De naam van de kerk houdt rechtstreeks verband met de verering van de heilige Aldegonde, en met een tak van de familie Sint-Aldegonde die verschillende schepen in Sint-Omaars telde in de XIVe eeuw.

Tijdens een aanval van de Franse vijand in 1638 werd de Sint-Aldegondekerk zwaar gebombardeerd. Meer dan 600 kanonballen werden toen op Sint-Omaars gelost met schade aan het portaal en de voorgevel van de kerk. Na de slag werden de Franse kanonnenballen die de kerk hadden geraakt verzameld en in een muur gemetseld, in de vorm van een Bourgondisch kruis, symbool van trouw aan de Nederlanden in die tijd. De tekst onder het Sint-Andrieskruis loog er niet om: *De Sint-Aldegondekerk werd door de Fransen aangevallen maar niet ingenomen.*